

mathematical classes. The authors consider it expedient to further create software and methodological support of this problem on the basis of scientific-experimental study.

REFERENCES

1. Brezhneva, O. (2018). *Mathematical Development of Pre-school Children: Theory and Technology: monograph*. Melitopol: Vydavnychy budynok Melitopol's'koyi mis'koyi drukarni.
2. Gavrish, N. (2007). *Integrated Lessons: Methodology of Conducting*. Kiev: Shk. svit.
3. Krutiy, K. (2009). *Modern Pre-school Education: Traditions or Innovations? Monograph*. Zaporizhzhya: TOV «LIPS» LTD.
4. Shevchuk, A. (2000). *Modern Approaches to the Organization of Children's Musical Activity: Methodical Recommendations*. Doshkil'ne vykhovannya. No. 2. P. 6–7.
5. Shcherbakova, K. (2011). *Methods of Forming Elements of Mathematics of Pre-school Children: Textbook*. Kiev: Vyd-vo Yevropeys'koho universitetu.
6. Zhuykova, T. (2014). *Musical and Mathematical Resources in Teaching Preschool Children to Elementary Mathematical Representations*. Molodoy uchenyy. No. 12. P. 267–270. Retrieved from: <https://moluch.ru/archive/71/12161/>
7. Lapteva, V. (1999). *Interaction of the Musical and Mathematical Components of the General Education of Pre-school Children: Dissertation Abstract for the Degree of Candidate of Pedagogic Sciences*. Moscow.

(англійською переклала Д. Мержук – магістр, викладач)

УДК 373.2.015.31:159.922.75:75

ДРОНОВА Ольга

канд. пед. наук, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
пров. Учительський, 1, м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна, 84112
E-mail: dronova.olgaolegovna@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧАС І ПРОСТІР У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ

Анотація. У статті досліджується проблема формування у дітей дошкільного віку уявлень про час і простір засобами творів живопису. Обґрунтовано інноваційний підхід до організації педагогічного процесу: гуманізація засвоєння дитиною категорій часу та простору. Висвітлено процес формування у дітей 5-6 років індивідуально-особистісних та наукових уявлень про категорії часу і простору, який здійснюється через сприймання творів живопису, як носіїв їх смислів в життєдіяльності людини. Доведено, що твори живопису розкривають дитині смисли цінностей часу і простору, через її сенсорне сприймання та активну індивідуальну взаємодію з ними. Надано рекомендації щодо особливостей педагогічного супроводження процесу. Завданнями педагога є допомога дитині уявити «музей» часу і простору навколо себе: помічати, виявляти ознаки (показники) цих категорій у предметах, © Дронова О., 2020

об'єктах, явищах дійсності та у собі; розкривати для себе часово-просторовий контент звичайних речей (плин часу, змінність простору); підтримка у її самостійних спостереженнях, спробах відшукати смисли (аналізувати, міркувати, обмірковувати, зіставляти, робити висновки, узагальнювати). Визначено педагогічні умови ефективності освітнього процесу: адекватний відбір творів живопису (пейзаж, портрет, соціально-побутовий, історичний жанри) складання змісту (освітньої програми), який відображає ціннісні смисли простору і часу в житті людей; залучення ігрових технологій, які забезпечуватимуть дитині здатність сформулювати власні уявлення про час та простір, допомагатимуть їй усвідомити цінність цих категорій у власній життєдіяльності; застосування принципів та інтерактивних методів музейної педагогіки, які допомагають дитині розкрити категорії простору і часу втілені в художньому образі; створення соціокультурного просторово-предметного середовища, організуючого життєдіяльність дитини у просторі і часі; узгодженість з практикою сімейного виховання.

Ключові слова: дошкільник, гуманістична педагогічна технологія, категорії часу та простору, твір живопису, художньо-пізнавальна активність, педагогічне супроводження.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний ритм розвитку суспільства потребує від людини зосередженості і діловитості, здатності організувати свою діяльність у просторі з урахуванням обмежень часом. Проблема існування людини у просторі і часі є не лише особистою але й науковою. Вона вивчається філософією, психологією, педагогікою, культурологією, мистецтвознавством. П. Каптерев відмічав, що педагогіка і мистецтво взагалі вивчають минуле і сьогодення і, комбінуючи їх певним чином, прагнуть досягти у майбутньому певного результату. Таким певним майбутнім для педагогіки є дитина, здатна жити у цьому часі, в цьому просторі, в цьому русі [2;7].

Дитинство є серйозним феноменом культури та особливим періодом життя людини (Б. Безносков, І. Кон, В. Кудрявцев, М. Мід, М. Осоріна, Д. Фельдштейн та ін.). Привертає увагу проблема стосунків дитини з часом. Науковці та практики відмічають, що для дитини не існує часу, вона не бере за нього відповідальність, не намагається підкорити собі і створює власний простір життєдіяльності. Важливо сприяти формуванню у кожної дитини готовності сприймати сучасність з її викликами і визначати власну лінію поведінки у ситуаціях «тут і зараз» [1;3;5;6;7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз філософських робіт дозволив визначити основні властивості категорій часу: плинність, незворотність, відсутність наглядних форм, неповторність, тривалість; і простору: протяжність, єдність перервності і неперервності, змінність (Аристотель, В. Біблер, Г. Гегель, Г. Лейбніц, М. Лобачевський, О. Лосєв, В. Соловйов, А. Ейнштейн та ін.).

У мистецтвознавстві категорії простору і часу розглядаються як носії історичних, соціальних, культурних структур, цінностей, подій, явищ (Д. Андрєєв, М. Бахтін, О. Блаватська, Д. Ліхачов, М. Реріх, В. Розанов та ін.). Мистецтво виступає вічною цінністю, що існує у часі і просторі, тут і

відбувається духовне становлення особистості, формується творчій досвід та індивідуальність [3;4].

Психологічні дослідження (Б. Ананьєв, Л. Виготський, В. Давидов, О. Запорожець, О. Кононко, В. Мухіна та ін.) відмічають такі особливості сприймання дошкільниками часу і простору: опосередкованість, змішування просторово-часових понять, відсутність точного мовного визначення даних категорій, супідрядність власних дій часу і простору. Час і простір є найбільш складними категоріями для усвідомлення в дошкільному дитинстві. Спостерігається змішування часових рамок, і час існує лише у понятті «тепер», а простір у понятті «моє» [1;5;7]. Так, О. Кононко відмічає, що «часо-просторова реальність життєвого світу дошкільника як особистості виступає своєрідним сплавом минулого і майбутнього, який забарвлює теперішній... Особистісний розвиток у дошкільному дитинстві перебуває у безпосередній залежності від часо-просторових координат психологічного світу дитини, де простором виступають людські взаємини в їх моральному ракурсі, а часом – автобіографічний час, який охоплює весь життєвий шлях зростаючої особистості» [1, с. 215].

Педагогічні дослідження доводять здатність дітей дошкільного віку сприймати художні образи, засоби виразності, розуміти смисли та цінності, закладені в них (Н. Дмитрієва, Є. Квятковський, Є. Короткова, Б. Ліхачов, Б. Неменський, Г. Сухорукова, Б. Юсов, Р. Чумічева та ін.). Засвоєння дитиною категорій часу і простору відбувається через матеріалізовані форми буття людини. Твір мистецтва допомагає пізнавати смисли категорій часу і простору, втілені у художньому образі (І. Куліковська, Р. Чумічева, Г. Шевченко). Питання результативності діяльності дитини у контексті розуміння нею незворотності часу, усвідомлення протяжності простору і здатність створювати в ньому середовище своєї власної діяльності залишаються відкритими для досліджень.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити педагогічні умови застосування творів живопису в освітньому процесі формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про час та простір, як категорій для пізнання смислів існування світу та людини в ньому.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Нашою ідеєю було вивчення педагогічних умов формування у дитини готовності сприймати сучасність з її викликами і визначати власну лінію поведінки у ситуаціях «тут і зараз». Ми виходили з того, що поняття простору і часу співвіднесені: простір відображає координацію різних об'єктів, а час відображає координацію об'єктів, що змінюють одне одного (або себе) у тому ж самому місті простору. Твори живопису, як носії цінностей часу і простору, розкривають дитині їх смисл через її сенсорне сприймання та активну індивідуальну взаємодію з ними. Категорії простору і часу у творі живопису заковані у його зображально-виражальному контенті: змістовий, процесуальний, особистісний характеристиках художнього образу.

Експериментальна програма «Дитина у світі простору і часу», відображала ціннісні смисли простору і часу в житті людей. Нею передбачене ознайомлення дитини з особливостями відображення художником часу і простору в художньому образі, навчання сприйманню, осмисленню та розумінню зображально-виражальних засобів, які допомагають передати час і простір (колір, композиція, динаміка, форма, перспектива тощо); розвиток умінь

співвідносити реальні знаки та символи часу і простору з відображенням їх у творі живопису, здатність переносити у власні цінності, життєдіяльність та малювання; набування дитиною важливих життєвих компетентностей. У освітній програмі застосовано принципи міждисциплінарних зв'язків, що дозволяло поєднувати наукові знання з художньо-естетичним досвідом дитини. Гуманітарний підхід дозволяє розкривати дитині систему взаємодій культури, природи і соціуму, об'єднуючим елементом якої виступає категоріальний знак (час і простір). Він виступає засобом комунікації людей у соціумі, пізнання світу природи, людей, предметів, культури та власне себе у світі (у часі та просторі).

Зміст програми структурований за трьома блоками: «Що таке час і простір», «Час та простір у творах живопису», «Ти – володар часу та простору». Методичне забезпечення складалося: філософські розмови, ігрове експериментування, творчі завдання («Моя мама, бабуся, тато, сестра знаходять час для...», «Ти знаходиш час для...»), вправи з годинником, вимірювальними приладами, спостереження в природі, «подорожі простором», малювання, виготовлення моделей часу та простору, самоаналіз, розглядання картин, класифікація, систематизація, «екскурсія в минуле», створення з картин «стрічки часу», «моделі простору», творчі завдання («Де живе час»), «З минулого у сьогодні» (на прикладі сільського та міського пейзажу); «Людина і час» (на прикладі портрету); «Простір життя» (на прикладі інтер'єру, пейзажу, соціально-побутового жанру); «Подорож у казку» (на прикладі казково-балинного жанру) та ін.; мистецтвознавча розповідь педагога, художньо-дидактичні ігри («Криниця часу», «Мандри простором», «Впізнай за описом») та інші методи, прийоми та форми педагогічного супроводу процесу формування у дитини уявлень про час та простір, осмислення нею цінності даних категорій у життєдіяльності людини і самої дитини.

Серед творів живопису було відібрано такі, які найяскравіше візуалізують поняття «час» та «простір» за їх головними характеристиками (В. Тропінін. Дівчина з Поділля. 1804–1807 р.р., Т. Яблонська. Весілля. 1963., А. Рылов. В голубом просторе, З. Серебряникова. На кухні. 1923., С. Світославський. Вітряк. 1880-ті роки, П. Левченко. Водяний млин. 1900-ті роки та ін.).

Освітня програма реалізувалася у різних видах життєдіяльності дитини. Формами організації педагогічного процесу були: «Подорож у країну часу», «Подорож у простір», «Подорож у світ». Головною особливістю педагогічного супроводу була спрямованість дитини на самовивчення, самоаналіз, самовираження, самопрезентацію у часі та просторі. Дитині пропонувалося скласти розповідь «Я і мій час», придумати казку про себе (про людей, тварин, рослини, будинки) і час. Наприклад, «Таємниця старого будинку», «Простір мого життя» та ін..

До реалізації проектів («Я у просторі і часі мого міста», «Я у просторі і часі своєї родини») активно залучались родини («Музей ляльки», «Бабусяна скриня», «Нове життя старої іграшки» та ін.). Діти прилучалися до соціально значущих справ («Я можу змінити простір», «Змінимо простір життя рослин (тварин), людей», художньо-творчої практики (малювання «Мандри морем», «Де живе ведмедик Умка», «Моє місто»), дизайн-діяльності.

Категоріальні знаки «час» та «простір» органічно впліталися до середовища сім'ї; художнього середовища; пізнавального, рухового, діяльнісного, просторово-предметного. Кожне з них наповнювалося наступними знаками: цифрами, метрами

(дерев'яними, сантиметрами тощо), вимірювальними приладами (годинники різних видів: пісочні, механічні, електронні, сонячні, водяні; календарі: настільні, відривні, дитячі, зарубки, вузли тощо), їх відображенням в творах живопису; засобами орієнтації в просторі (карти, глобус, компас, бінокль, лабіринт, карта міста, макет, схема, карта ландшафту, карта зоряного неба, карта морів, карта пустель, карта зоряного неба).

Особливістю педагогічної технології була гуманізація процесу засвоєння математичних понять та категорій через сприймання їх як цінностей мистецтва живопису. Інтеграція наукових знань, художньо-естетичного досвіду сприймання часу і простору у творі живопису, досвід власного буття у часі і просторі забезпечила поступове наближення часу та простору до свідомості дитини, що допомагало їй увійти в час та простір, відчутти на собі, своїх близьких та прожити, сформувані власні уявлення. Для більшості дітей категорії «час» та «простір» виявилися більш зрозумілими, адже містили більший ступінь свободи у їх поясненні, в порівнянні з науковим визначенням. Йдеться про дітей художньо-філософського типу мислення. Для дітей з домінантою логічного світобачення цікавішим був процес вимірювання (користування годинником, метром).

Через твір живопису, його цінності, насамперед час та простір, «закодовані» художником кольором, формою, композицією, перспективою, динамікою у образах природи, людей, предметів, інтер'єрів тощо, діти пізнавали смисл математичних понять на витонченому рівні. Наприклад, ознайомлення дітей з простором через архітектурний пейзаж, міський, парковий (Парк узимку. С. Шишко), індустріальний (Веселка. Г. Нисський), морський (Чорне море. І. Айвазовський), сільський (Весна на Україні. С. Васильківський), гірський (Пагорби з мармуру і гори зі скла. М. Волошин) дозволило ввести поняття: широкий простір, панорамний, далечінь, потаємні куточки, любі серцю куточки нашої ділянки. Діти іноді дуже поетично описували простір, встановлювали асоціації з епічними творами (Жито. І. Шишкіна: «сильна, багата і родюча Земля»). У драматичному пейзажі: «простір напружений, мінливий, загрозливий» (Притихло. М. Дубовський), у романтичному: «простір викликає яскраві, сильні почуття» (На Севере диком. І. Шишкін), у ліричному пейзажі: «простір щасливий, ароматний, радісний, світлий» (Март. І. Левітан), у філософському міститься глибокий смисл: «хочеться сидіти і думати», «хочеться літати» (Над вечним покоем. І. Левітан; Зарослий пруд. В. Полєнов). Космічні, підземні, підводні пейзажі у розумінні дітей асоціюються з простором таємності, загадковості, небезпечності та привабливості для людини. Поняття «простір» збагатилося новими якісними характеристиками естетичної спрямованості: «Простір – це повітря... воно може бути ароматним, прозорим і чистим, а може бути брудним, загазованим, задимленим («коли на вулиці палять листя важко дихати»).

З формуванням у дітей індивідуально-особистих уявлень про час та простір відкрилися нові можливості для виховання уміння цінувати час життя, плідно користуватися ним для саморозвитку; виховання гуманно-ціннісного ставлення до простору, як сфери свого існування та активної життєдіяльності, середовища самовираження, самопрезентації. Ці можливості, як і передбачувалося, були реалізовані засобами третього блоку освітньої програми («Ти сам володар часу і простору»).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Твір живопису містить потенціал, який обумовлює використання його як педагогічного засобу для формування у старших

дошкільників уявлень про час та простір. Успішна реалізація концепції гуманізації освітнього процесу у цьому напрямку потребує дотримання наступних педагогічних умов: адекватний відбір творів живопису (пейзаж, портрет, соціально-побутовий, історичний жанри); складання змісту (освітньої програми), який відображає ціннісні смисли простору і часу в житті людей; залучення ігрових технологій, які забезпечуватимуть дитині здатність сформулювати власні уявлення про час та простір, допомагатимуть їй усвідомити цінність цих категорій у власній життєдіяльності; застосування принципів та інтерактивних методів музейної педагогіки, які допомагають дитині розкрити категорії простору і часу втілені в художньому образі; створення соціокультурного просторово-предметного середовища, організуючого життєдіяльність дитини у просторі і часі; узгодженість з практикою сімейного виховання.

Сприймаючи твір живопису у певних просторово-часових рамках, дитина навчається співвідносити пам'ять про минуле і власну індивідуальну пам'ять, набуває знань про те, хто є людина і яке її призначення на Землі, що являє собою світ як численність зв'язків, сутностей, речей. У педагогічному супроводженні завданням педагога є допомога дитині уявити «музей» часу і простору навколо себе; помічати, виявляти ознаки (показники) цих категорій у предметах, об'єктах, явищах дійсності та у собі; розкривати для себе часово-просторовий контент звичайних речей (плин часу, змінність простору); підтримка у її самостійних спостереженнях, спробах відшукати смисли (аналізувати, міркувати, обмірковувати, зіставляти, робити висновки, узагальнювати).

Перспективою подальших розвідок у даному напрямку ми визначаємо: заглиблення у вивчення індивідуальних особливостей уявлень про час та простір, сформованих у кожної дитини внаслідок набутого нею художньо-пізнавального досвіду; подальше вивчення особливостей перенесення дитиною цього досвіду у власне реальне життя («тут і зараз»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід). Київ : Стилос, 2000. 336 с.
2. Каптерев П.Ф. Избранные педагогические сочинения / под ред. А.М. Арсеньева. Москва: Педагогика, 1982. 704 с.
3. Кудрявцев В.Т. Развитое детство и развивающее образование: культурно-исторический подход: в 2 ч. Дубна: ИЦ семьи и детства РАО, 1997. Ч.1: Современное детство и инновации в дошкольном образовании. 174 с.
4. Куликовская И.Э. Педагогические условия становления целостной картины мира у дошкольников. Москва: Педагогическое общество России, 2002. 224 с.
5. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения / под ред. В.В. Давыдов, В.П. Зинченко, А.А. Леонтьев, А.В. Петровский: в 2 т. М: Педагогика, 1983. Т.2.: Образ мира. С.251-261.
6. Фельдштейн Д.И. Мир Детства в современном мире (проблемы и задачи исследования). Москва; Воронеж: МПСУ: Модек, 2013. 335 с.
7. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2019.

ДРОНОВА Ольга

канд. пед. наук, доцент кафедри дошкільного образования и социальной работы, ГВУЗ Донбасский государственный педагогический университет (г. Славянск, Донецкая обл., Украина)

пер. Учительский, 1, г. Славянск, Донецкая обл., Украина, 84112

E-mail: dronova.olgaolegovna@gmail.com

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ
ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О ВРЕМЕНИ И ПРОСТРАНСТВЕ У ДЕТЕЙ
СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА СРЕДСТВАМИ
ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЖИВОПИСИ**

Резюме. В статье исследуется проблема формирования у детей дошкольного возраста представлений о времени и пространстве средствами произведений живописи. Обосновано применение гуманного инновационного подхода в организации педагогического процесса усвоения ребенком категорий времени и пространства. Освещен процесс формирования у детей 5-6 лет индивидуально-личностных и научных представлений о времени и пространстве, который совершается через восприятие и осмысление произведения живописи, как носителя их смыслов и ценности в жизнедеятельности человека. Доказано, что произведение живописи раскрывает ребенку имплицитные смыслы ценностей времени и пространства, через его сенсорное восприятие и активное индивидуальное взаимодействие с ним. Даны рекомендации по особенностям педагогического сопровождения. Определены педагогические условия эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: дошкольник, гуманная педагогическая технология, категории времени и пространства, произведение живописи, художественно-познавательная активность, педагогическое сопровождение.

DRONOVA Olha

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Preschool Education and Social Work, the SHEI "Donbas State Pedagogical University"

1, Uchytelskyi Bystr., Sloviansk, Donetsk region, Ukraine, 84112

E-mail: dronova.olgaolegovna@gmail.com

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING IDEAS ON TIME
AND SPACE IN CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE BY MEANS OF
WORKS OF PAINTING**

Summary. The article analyzes the problem of the formation of ideas about time and space by means of works of painting in preschool children. Applying a humane innovative approach to the organization of the pedagogical process of assimilation by the child of the categories of time and space is substantiated. The process of the formation in children of 5-6 years of age of individual-personality and scientific ideas about time and space, which is accomplished through the perception and comprehension of a work of painting as a carrier of their meanings and values in human life, is highlighted. It is proved that a work of painting reveals to the child implicit meanings of the values of time and space, through his/her sensory perception and active individual interaction with it. The recommendations on the peculiarities of pedagogical support are given. The pedagogical conditions for the effectiveness of the educational process are determined.

Keywords: preschooler, humanistic pedagogical technology, categories of time and space, work of painting, artistic-cognitive activity, pedagogical support.

Abstract. Introduction. The article analyzes the problem of the formation of ideas about time and space by means of works of painting in preschool children.

Analysis of publications. The psychological studies (B. Ananiev, L. Vyhotskyi, V. Davydov, O. Zaporozhets, O. Kononko, V. Mukhina, etc.) note the peculiarities of perception of time and space by preschoolers: mediocrity, mixing of space-time concepts, lack of precise linguistic definition of these categories, subordination of their own actions of time and space. The pedagogical studies prove the ability of preschool children to perceive artistic images, means of expression, to understand the meanings and values embodied in them (N. Dmitrieva, Ye. Kviatkovskiy, Ye. Korotkova, B. Likhachov, B. Nemenskiy, H. Sukhorukova, B. Yusov, R. Chumicheva and others).

Purpose. The innovative approach to organizing the pedagogical process is substantiated. Its essence is determined by humanization of a child's mastering the categories of time and space. Forming the individual-personality and scientific ideas on the categories of time and space in children of 5–6 years old is carried out by means of perception of works of painting as carriers of their meanings in man's life activities. It is proved that works of painting reveal to the child the meanings of the values of time and space, due to his/her sensory perception and active individual interaction with them. The recommendations on the peculiarities of pedagogical support are given. The educators' tasks are to help the child to imagine the "museum" of time and space around him/her: to notice, detect the signs (indicators) of these categories in objects, phenomena of reality and in himself/herself; to discover for himself/herself the temporal-spatial content of ordinary things (the passage of time, the variability of space); to support him/her in his/her independent observations, attempts to find meanings (to analyze, reflect, overthink, compare, make conclusions, summarize).

Results. The pedagogical conditions of efficiency of the educational process are determined: adequate selection of works of painting (landscapes, portraits, social-domestic and historical genres); compilation of the content (of the educational programme) that reflects the valuable meanings of space and time in people's lives; involvement of game technologies that will provide the child with the ability to form his/her own ideas on time and space, help him/her to understand the value of these categories in his/her own lives; application of the principles and interactive methods of museum pedagogy that help the child to discover the categories of space and time embodied in the artistic image; creation of socio-cultural spatial-object environment, organizing the child's life activity in space and time; consistency with the practice of family upbringing.

Conclusions. The prospect of further exploration in this direction is determined as it follows: immersion in studying the individual peculiarities of ideas on time and space, formed in each child as a result of his/her artistic and cognitive experience; further study of the child's transfer of this experience into his/her own real life ("here and now").

REFERENCES

- Kononko, O. L. (2000). *Psykhologichni osnovy osobystisnoho stanovlennia doshkilnyka (Systemnyi pidkhid) [Psychological foundations of the preschooler's personal formation (Systemic approach)]*. Kyiv: Stylos [in Ukrainian].
- Kapterev, P. F. (1982). *Izbrannye pedagogicheskie sochineniia [Selected pedagogical works]*. A. M. Arseneva (Ed.). Moskva: Pedagogika [in Russian].

Kudriavtcev, V. T. (1997). *Razvitoe detstvo i razvivaiushchee obrazovanie: kulturno-istoricheskii podkhod: v 2 ch.* [Developed childhood and developing education: cultural-historical approach: in 2 chapters]. *Sovremennoe detstvo i innovatsii v doshkolnom obrazovanii – Modern childhood and innovations in preschool education* (Ch. 1). Dubna: ITs semi i detstva RAO [in Russian].

Kulikovskaia, I. E. (2002). *Pedagogicheskie usloviia stanovleniia tselostnoi kartiny mira u doshkolnikov* [Pedagogical conditions of forming the holistic picture of the world in preschoolers]. Moskva: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii [in Russian].

Leontev, A. N. (1983). *Izbrannye psikhologicheskie proizvedeniia* [Selected psychological works]. V. V. Davydov, V. P. Zinchenko, A. A. Leontev, A. V. Petrovskii (Eds.). *Obraz mira – Picture of the world* (vol. 2), (pp. 251–261). M: Pedagogika [in Russian].

Feldshtein, D. I. (2013). *Mir Detstva v sovremennom mire (problemy i zadachi issledovaniia)* [World of childhood in the modern world (problems and investigations)]. Moskva; Voronezh: MPSU: Modek [in Russian].

Ya u Sviti [I am in the World]. *Prohrama rozvytku dytyny vid narodzhennia do shesty rokiv – Programme of development of the child from birth till 6 years old.* O. P. Aksonova, A. M. Anishchuk, L. V. Artemova (Eds.). O. L. Kononko (Sc. Supervisor). Kyiv: TOV «MTsFER-Ukraina» [in Ukrainian].

(англійською переклала В.В. Слабоуз - доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»)

УДК 373.2.016:811.111

МАРЕЄВА Тетяна

канд. пед. наук, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Сумська обл., Україна, 41400

E-mail: mareeva.tan@gmail.com

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. Науково-методична стаття присвячена проблемі навчання дітей дошкільного віку іноземних мов. У ній обґрунтовано, що найоптимальнішим періодом початку навчання дітей іноземних мов є старший дошкільний вік: у вихованців активно розвиваються уміння комунікації рідною мовою, відбувається формування правильної артикуляції звуків, дошкільники легко запам'ятовують іноземну мову на рівні з рідною; особливості розвитку психічних пізнавальних процесів (сприймання, пам'яті, уваги, мислення, уяви), емоційно-вольові й особистісні характеристики дітей, довільність поведінки створюють передумови для легкого й успішного засвоєння нерідної мови. Подано аналіз змісту основних програм розвитку, виховання і навчання, за якими працюють сучасні заклади дошкільної освіти в Україні щодо завдань навчання дітей дошкільного віку іноземних мов. На основі аналізу наукової літератури доведено вплив інтересу дітей дошкільного віку до іноземних мов на успішність їх вивчення. Встановлено, що для виховання у дітей інтересу до

© Марєєва Т., 2020